

10. Маргулис А.В. Категория деятельности человека // Филос. науки. - 1975. - №2.
11. Наталов Г.Г. Введение в физическую культуру. Краснодар, 1995. - С. 148.
12. Наталов Г.Г. Физическая культура и спорт в жизни человека. - Алма-Ата, 1978. - 142 с.
13. Сеченов И.М. Рефлексы головного мозга // Избр. произведения. - М., 1952. - Т. 1.
14. Соколов Э.В. Культура и личность // Теория и практика физической культуры. - 1985. № 2.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ

УДК: 378.013+613.

ББК: 74.5+74.267+75/117

Джурицький П. Б.

В статті розглянуті критерії науково-теоретичного та практичного компонентів професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберігаючої освіти школярів.

Установлено, що вчитель, який володіє рефлексивними вміннями, здатний визначати й оцінювати рівень сформованості особистої культури здоров'я й оздоровчої освіти школярів, вивчати й контролювати емоційний стан всіх суб'єктів взаємодії, оцінювати результативність оздоровчих технологій.

Ключові слова: здоров'язберігаюча освіта, культура здоров'я, оздоровча освіта, критерії професійної підготовки, рівні професійної готовності.

НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ И ПРАКТИЧЕСКИЙ КОМПОНЕНТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ К ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩЕМУ ОБРАЗОВАНИЮ ШКОЛЬНИКОВ

Джурицький П. Б.

В статье рассмотрены критерии научно-теоретического и практического компонентов профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры к здоровьесохраняющему образованию школьников.

Выявлено, что учитель, который владеет рефлексивными умениями, может определить и оценить уровни сформированности личной культуры здоровья и оздоровительного образования учеников, изучать и контролировать эмоциональное состояние всех субъектов взаимодействий, оценивать результативность оздоровительных технологий.

Ключевые слова: здоровьесохраняющее образование, культура здоровья, оздоровительное образование, критерии профессиональной подготовки, уровни профессиональной готовности.

SCIENTIFIC-THEORETICAL AND PRACTICAL COMPONENTS OF THE FUTURE PE TEACHERS' PROFESSIONAL READINESS TO HEALTH-SAVING EDUCATION OF THE SCHOOLCHILDREN

Petr Dzhurinsky

In the article the criteria of scientific-theoretical and practical components the future PE teachers' professional readiness to health-saving education of the schoolchildren have been analysed.

The teacher, who has reflective skills, can evaluate the levels of formation of personal culture of health and health-improving education of pupils, study and supervise the emotional state of all subjects of the interaction, estimate the productivity of health-improving technologies.

Keywords: *health-saving education, culture of health, health-improving education, criteria of professional readiness, levels of professional readiness.*

Постановка проблеми. Сучасні умови пред'являють нові вимоги до професійної підготовки нової генерації фахівців галузі фізичної культури та спорту. Оволодіння сучасними інформаційними технологіями стає пріоритетним напрямом в професійній освіті фахівців високої кваліфікації. Подальшу оптимізацію професійної освіти слід пов'язувати як з покращенням технологій навчання і управління, так і з розширенням контактів з метою оперативного обміну інформацією та людськими ресурсами. Що відповідає основним засадам розвитку вищої освіти в контексті Болонського процесу.

Важливим стратегічним напрямом 12-річної загальної середньої школи є вирішення проблем комплексної реалізації оздоровчої функції шкільної освіти, забезпечення фізичного й духовного здоров'я учнів [6]. До нових соціальних функцій освіти слід віднести й соціально-терапевтичну, що покликана значно підвищити рівень готовності особистості випускника до успішної життєдіяльності в складних умовах соціального середовища, попередження нервово-психічних і соматичних захворювань та виникнення залежностей від психотропних речовин через оздоровлення психіки людини в цілому, розвиток її особистісних якостей, які потрібні для гармонізації соціальних зв'язків і збереження здоров'я [10]. Особливо важливо під час навчання в школі навчити дитину самій піклуватися про власне здоров'я, сформувати в неї установку на підтримку власного здоров'я без застосування медикаментозних засобів [2,4,6]. Інакше кажучи, головним завданням сучасної шкільної освіти є спрямування зусиль на формування в школярів високого рівня культури здоров'я.

Мета дослідження: обґрунтувати критерії професійної підготовленості майбутніх учителів фізичної культури, досліджуючи науково-теоретичний та практичний компоненти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку Е. Вайнера, М. Пенченко, у формуванні загальної культури й оздоровчої освіти учнів визначальну роль відіграє вчитель. У вихованні культури здоров'я педагоги повинні направляти всі свої сили й можливість на формування в учнів життєвої мотивації на здоров'я й навчання їх основ здорового способу життя [3]. Особливу роль у вихованні здорового підростаючого покоління повинні мати вчителі фізичного виховання. У концепції 12-річної середньої загальноосвітньої школи зазначається,

що вирішення завдань виховання здорової молоді в сучасній школі потрібно здійснювати переважно за рахунок піднесення оздоровчої функції фізичної культури, підсилення мотиваційного компонента виховання здорового способу життя учнів. У наш час шкільна фізична культура вільно чи мимоволі все більш стає відповідальною за формування в учнів орієнтації на здоровий спосіб життя [6].

Видатний педагог П. Лесгафт розумів, що результат викладання предмета багато в чому обумовлений готовністю вчителя до його викладання, про що свідчать слова науковця: “Керівник фізичною освітою повинний добре розуміти свій предмет, а також значення форм і відправлень організму молодої людини, а головне – повинен бути сам цілком дисциплінованою й стриманою людиною, яка добре володіє всіма своїми діями” [8]. Ураховуючи велику роль, відведену вчителю фізичного виховання у формуванні, зміцненні й укріпленні здоров’я школярів, нагальною потребою стає підготовка такого фахівця, який міг би впоратися з поставленими перед ним завданнями сучасної школи. На думку Ю. Бородіна, В. Добровольського сьогодні якість підготовки педагогічних кадрів фізичного виховання з урахуванням реальних проблем здоров’я дітей і школярів не достатньою мірою відповідає сучасним вимогам [2].

У педагогічній енциклопедії професійна підготовка визначається як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей трудового досвіду й норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з визначеної професії; процес засвоєння учнем відповідних знань і вмінь [6]. На думку В. Афоніна та А. Сениця, зміст поняття “професійна підготовка студентів інститутів фізичної культури” з урахуванням змісту загального поняття “підготовка” можна розглядати в кількох аспектах, а саме:

1) з боку її організаторів – це процес створення науково-педагогічними працівниками й керівниками умов для цілеспрямованого формування й розвитку в майбутніх спеціалістів компетентності та здатності до професійної діяльності;

2) з боку студентів – це процес досягнення (надбання необхідних умінь та навичок, саморозвиток, самовдосконалення тощо) ними необхідного рівня підготовленості, який би забезпечив готовність до виконання дій за призначенням;

3) як результат професійної підготовки – це готовність її суб’єктів до професійної діяльності [1].

Виклад основного матеріалу. Професійна готовність майбутніх учителів фізичного виховання до формування здоров’язберігаючої освіти школярів являє собою якісне утворення особистості студента, яке розкривається через синтез його технологічної, духовної, психологічної та фізичної готовності щодо виховання здорової шкільної молоді, у нашому дослідженні ми зупинилися на вивченні науково-теоретичного та практичного компонентів професійної підготовленості майбутніх фахівців з фізичної культури.

Науково-теоретичний компонент технологічної готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування оздоровчої освіти змістовно визначається нами як засвоєння інтегративних знань, що подаються сукупністю таких блоків:

Оздоровча освіта особистості як соціально-педагогічна проблема: знання про здоров’я та його складові; уявлення про здоров’я як про систему з пірамідальним принципом побудови; ознайомлення з поняттями “здоров’я”, “хвороба”, “режим дня”, “гігієна”, “здоровий спосіб життя”, “індивідуальна оздо-

ровча система”, “духовність”, “культура здоров’я”, “оздоровчі технології”, “оздоровчі фізичні вправи”; осмислення особливостей духовного, психічного, фізичного й соціального здоров’я, а також їхніх взаємозв’язків; визначення здоров’я й культури в ієрархії життєвих цінностей; глибоке розуміння сутності оздоровчої освіти особистості.

Здоровий спосіб життя та його значення: знання головних складових здорового способу життя: організація режиму дня (режим сну, харчування, праці й відпочинку); необхідний обсяг рухової активності; основні правила гігієни й психогігієни; знання про шкідливі звички й методи боротьби з ними; знання про профілактику захворювань ВІЛ/СНІД і інших хвороб, що передаються статевим шляхом.

Сутність і зміст формування оздоровчої освіти школярів: знання основних тенденцій формування культури здоров’я учнів у сучасній загально-освітній школі; уявлення про роль учителя фізичного виховання у формуванні культури здоров’я школярів; знання змісту, специфіки й методичних особливостей викладання навчального курсу “Основи здоров’я”; глибокі знання з галузі валеології й безпеки життєдіяльності; знання основних методів валеологічних досліджень, визначення духовного, психічного й фізичного здоров’я школярів і особливостей їх використання в процесі викладання навчальних предметів “Основи здоров’я” і “Фізична культура”; знання сучасних, найбільш ефективних форм і методів, що застосовуються на заняттях з фізичної культури і основ здоров’я з метою формування культури здоров’я школярів; знання про надання першої долікарської допомоги при травмах і нещасних випадках; уявлення про організацію фізкультурно-оздоровчих заходів; знання особливостей формування культури здоров’я школярів молодшого, середнього й старшого віку; уявлення про роль родини у вихованні здорової дитини; знання про значення статевого виховання у формуванні культури здоров’я школярів; знання особливостей застосування особистісно орієнтованих технологій у навчально-виховному процесі.

Оздоровчі технології й методики їхнього застосування. Оздоровчі технології, спрямовані на духовний аспект здоров’я: знання основних методик самопізнання;

знання основних методів і прийомів самовиховання й самовдосконалення; знання особливостей застосування методу словесно-образного, емоційно-вольового керування станом людини (СОЕВКС) Г. Ситіна; знання різноманітних тренінгів, які впливають на духовний аспект здоров’я.

Оздоровчі технології, спрямовані на психічний аспект здоров’я: аутогенне тренування й релаксації з метою зняття психоемоційного стомлення й профілактики захворювань; метод психокорекції Г. Ситіна, основи психологічної й психофізіологічної саморегуляції; психологічні тренінги.

Оздоровчі технології, спрямовані на фізичний аспект здоров’я: харчування: раціональне, видове й роздільне харчування, піст і голодування як чинники оздоровлення, адекватне харчування при фізичних навантаженнях; загартовування: сонцем; повітрям; водою; моржування; знання правил поведінки в лазні й сауні;

масаж і самомасаж: основи гігієнічного масажу й самомасажу волосистої частини голови й різних частин тіла для зняття розумової й фізичної втоми;

оздоровче дихання: основи правильного дихання, види оздоровчого дихання, методики оздоровчого дихання.

Індивідуально-оздоровча система: знання принципів розробки індивідуально-оздоровчої системи; знання вікових особливостей фізичного, психічного й духовного розвитку учнів; знання оздоровчих систем валеологів-практиків; глибокі знання про складання й удосконалення ІОС з урахуванням віку, статі й індивідуальних особливостей учнів.

Нормативно-правова база охорони здоров'я дітей і учнів: знання правових основ охорони здоров'я школярів; знання програмно-нормативних документів: освітнього стандарту 12-річної школи; концепції 12-річної середньої загальноосвітньої школи; цільової комплексної програми “Фізичне виховання — здоров'я нації”; регіональної програми розвитку Національної мережі сприяння здоров'ю; Конвенції про права дитини; національної програми “Діти України”; Національної доктрини розвитку освіти; концепції неперервної валеологічної освіти в Україні; міжнародного проекту “Європейська мережа шкіл сприяння здоров'я” та інших нормативних документів, у яких іде мова про формування, збереження та зміцнення здоров'я школярів.

Історичні передумови формування культури здоров'я школярів: уявлення про ставлення до профілактики захворювань і здорового способу життя в давніх цивілізаціях Індії, Китаю, Греції тощо; знання народних традицій формування культури здоров'я в Давній Русі; формування здоров'я школярів у роботах провідних вітчизняних і зарубіжних педагогів Я. Коменського, Й. Песталоцці, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, К.Д. Ушинського, А. Макаренка, П. Лесгафта, В. Сухомлинського та ін.; уявлення про сучасні підходи до формування культури здоров'я школярів.

Практичний компонент технологічної готовності майбутніх учителів фізичного виховання ми уявляємо як сформованість на відповідному рівні професійних умінь і навичок, необхідних для виховання в школярів високого рівня культури здоров'я.

Спираючись на класифікацію, запропоновану Н. Кузьміною [7] і Н. Зволинською [5], у структурі професійних умінь ми виділили гностичні, проєктувальні, конструктивні, комунікативні, організаційні й контрольні-оцінні вміння.

Гностичні вміння передбачають: уміння визначати рівень сформованості культури здоров'я в школярів, розпізнавати ступінь усвідомленості учнів у ставленні до свого здоров'я, дотримання здорового способу життя, визначати їхні індивідуальні (психологічні) особливості; уміння досліджувати в суб'єктів взаємодії стан духовного, психічного й фізичного компонентів здоров'я; здатність передбачати результат своєї діяльності в галузі формування культури здоров'я школярів; уміння виявляти труднощі й надавати допомогу учням у складанні й удосконаленні індивідуальної оздоровчої системи; уміння аналізувати й адаптувати навчальні програми предметів “Основи здоров'я” і “Фізична культура”, спрямованих на формування культури здоров'я школярів; здатність використовувати різні джерела інформації, у тому числі й мережу Інтернет, з метою постійного відстеження новітніх досягнень у галузі валеології, психології, культурології, фізичного виховання, гігієни, педагогіки, безпеки життєдіяльності й інших наук, знання яких відіграють важливу роль у формуванні культури здоров'я школярів; уміння відбирати й використовувати ці знання, а також пере-

будувати свою діяльність на основі отриманої нової інформації; уміння аналізувати прогресивний і свій особистий педагогічний досвід у сфері виховання здорової молоді.

Проективні вміння уособлюють у собі: уміння проектувати свою педагогічну діяльність у контексті формування, збереження й зміцнення здоров'я учнів різних вікових груп; уміння визначати цілі й завдання формування культури здоров'я школярів; здатність передбачати й використовувати проблемні ситуації, що виникають, з метою духовно-морального виховання учнів, формування позитивного ставлення до власного здоров'я й здоров'я оточуючих; уміння планувати свою діяльність з урахуванням постійного ведення здорового способу життя; здатність планувати зміст і форми спільної роботи школи й батьків з виховання здорових учнів.

Конструктивні вміння передбачають: уміння добирати ефективні форми й методи (педагогічні технології), найбільш прийнятні для формування в школярів свідомого ставлення до ведення здорового способу життя, фізичного, психічного й духовного вдосконалювання; здатність відбирати й структурувати необхідний матеріал для вирішення поставлених завдань з навчального курсу "Основи здоров'я"; здатність розробляти авторські програми позакласної роботи з формування культури здоров'я школярів; уміння добирати, а за необхідності конструювати авторські оздоровчі технології для застосування їх на заняттях з фізичної культури; здатність конструювати власну педагогічну діяльність і прогнозувати можливі труднощі, що виникатимуть на навчальних заняттях, при проведенні фізкультурно-оздоровчих заходів, гуртків здоров'я тощо.

У змісті комунікативних умінь виокремлюємо: уміння виявляти уважність у ставленні до кожної дитини, бачити в ній неповторну, оригінальну, повноцінну особистість, виявляти її позитивні сторони й здібності; здатність створювати й підтримувати доброзичливу атмосферу в колективі, емоційно заряджати учнів на спільну діяльність, застосовувати діалогічний характер спілкування з дітьми на заняттях, залучати їх до самопізнання й пізнання навколишнього світу; уміння встановлювати контакти з учнями різного віку, з огляду на їхні інтереси, індивідуальні й вікові особливості; ініціювати прояви творчості, культивувати психічно здорову атмосферу в стосунках між учнями на заняттях і під час проведення різних заходів; здатність запобігати й вирішувати психоемоційні конфлікти школярів, надавати допомогу у виведенні учня зі стресового стану; уміння використовувати в практичній діяльності особистісно орієнтований підхід.

Організаційні вміння включають: уміння формувати актив школи "Оздоровчої освіти", здатний надавати якісну допомогу в організаційних питаннях проведення профілактичних і фізкультурно-оздоровчих заходів; здатність організовувати й проводити конференції, олімпіади, вікторини, засідання гуртків "оздоровчої освіти" з метою пропаганди здорового способу життя серед школярів; уміння здійснювати лікарсько-педагогічний контроль і профілактику травматизму на заняттях з фізичної культури, у разі потреби надавати першу долікарську допомогу, стежити за технікою безпеки учнів; здатність організовувати бесіди, консультації й збори з батьками, що стосуються питань формування оздоровчої освіти школярів у родині; уміння розвивати в учнів потребу в самостійних систематичних заняттях фізичними вправами, а також формувати здатність грамотно добирати й використовувати різні оздоровчі технології для

складання й постійного вдосконалення індивідуальної оздоровчої системи; здатність обладнати наочними посібниками й необхідним устаткуванням кабінет “Оздоровчої освіти”; уміння організовувати діяльність щодо підвищення рівня власної культури здоров’я; уміння вести науково-дослідну й методичну роботу з питань формування, збереження й зміцнення здоров’я школярів; здатність організувати діяльність учнів та їх дії на заняттях з навчального предмета “Основи здоров’я”; уміння застосовувати оздоровчі технології, спрямовані на підвищення рівня здоров’я школярів в усіх його аспектах у процесі занять з “Фізичної культури”.

Контрольно-оцінні вміння визначають: здатність аналізувати й критично оцінювати свою педагогічну діяльність і процес власного професійного росту в питаннях формування оздоровчої освіти школярів; уміння об’єктивно оцінювати рівень сформованості оздоровчої освіти; уміння вивчати й оцінювати вплив різних інновацій, шкільної комп’ютеризації, масштабної технократизації на здоров’я учнів; здатність визначати рівень емоційного стану всіх суб’єктів взаємодії в різних ситуаціях; володіння контрольно-оцінним і діагностичним інструментарієм та технологіями контролю й оцінювання.

Кожне з виокремлених професійних умінь має свою специфіку й особливе значення для майбутньої професійної діяльності вчителів фізичного виховання у формуванні оздоровчої освіти учнів. Ураховуючи важливість технологічної готовності, яка є інтегративним результатом теоретичної і практичної підготовки, подамо більш розгорнуту характеристику її провідних умінь.

Гностичний компонент можна вважати в структурі умінь ключовим, оскільки він містить дії, пов’язані з процесом нагромадження нових знань у галузі формування, збереження й зміцнення здоров’я школярів, з вивченням стану формування культури здоров’я школярів, визначенням системи цілей щодо організації процесу подальшого її формування, умінням виявляти індивідуальні особливості учнів, аналізувати й передбачати результат власної діяльності, досліджувати прогресивний досвід у формуванні культури здоров’я особистості.

Проектувальні вміння допомагають учителеві, перш за все, визначити стратегічні орієнтири розгортання діяльності, здійснювати її перспективне планування, проектувати авторські програми з оздоровчої освіти школярів. Однією з проблем учителя-практика можна назвати труднощі в роботі з навчальною інформацією. Отже, достатній рівень сформованості конструктивних умінь дозволяє компетентно відбирати й структурувати зміст навчальної взаємодії, використовувати сучасні й найбільш ефективні форми та методи організації педагогічного процесу, оздоровчі технології, конструювати свою майбутню діяльність з формування повноцінно здорової особистості дитини на основі системного й суб’єктного підходів.

Педагогічна комунікація майбутніх учителів фізичного виховання полягає в умінні налагоджувати взаємини між учнями, їхніми батьками, педагогічним колективом і працівниками медичних, екологічних і правоохоронних установ з метою спільного виховання здорового підрастаючого покоління. Розвинені комунікативні вміння відіграють особливу роль у формуванні культури здоров’я школярів через установлення емоційного контакту з учнями різних вікових груп, дозволяють проникнути у внутрішній світ дитини, визначити стан її духовного й психічного настрою й у такий спосіб оптимально підібрати форми й методи впливу

на її мотиваційну сферу (з метою формування позитивної установки до власного здоров'я, свідомого й активного його збереження та розвитку).

На думку В. Горашука, професійне вміння вчителя у формуванні культури здоров'я школярів полягає в тому, щоб бути здатним зрозуміти й вислухати учня, не відкидаючи категорично його думки, висвітлити в ній раціональне, виявити гнучкість, такт, скорегувати свою думку, що, безсумнівно, допомагає встановленню контакту з учнями [4].

Високий рівень розвитку комунікативних умінь майбутнього педагога сприяє уважному й справедливому ставленню до кожного школяра з огляду на його індивідуальні особливості й інтереси, встановленню розумних вимог до складання й удосконалення ними індивідуальної оздоровчої системи, надавати (кваліфіковану) допомогу у визначенні й застосуванні раціональних оздоровчих технологій.

Великого значення набуває у формуванні оздоровчої освіти школярів організаційний компонент, оскільки є практичним утіленням змісту всіх попередніх компонентів. Сформованість організаційних умінь учителів фізичного виховання дає змогу реалізувати задуми й проекти з формування в школярів високого рівня культури здоров'я як під час навчальних занять, так і в позаурочній діяльності.

Технологічні критерії *креативного рівня* готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування оздоровчої освіти школярів за *науково-теоретичним та практичним компонентом*: науково-теоретичний компонент - студент має загальне уявлення про сутність культури здоров'я та її значення для особистості; володіє історичними відомостями про виникнення, профілактику захворювань і перспективи валеологічної освіти школярів; знає зміст і методичні особливості викладання навчальних предметів "Основи здоров'я" і "Фізична культура"; має ґрунтовні знання щодо вибору оздоровчих технологій, що впливають на всі аспекти здоров'я; володіє теоретичними знаннями щодо використання методів валеологічних досліджень; має цілісне уявлення про роль родини й школи у вихованні здорової дитини; знає принципи й особливості складання індивідуальної оздоровчої системи; знає в цілому програмно-нормативні документи, які визначають пріоритети формування здорового підрастаючого покоління. Практичний компонент: *Інстинктивні вміння*: студент здатний визначати рівень сформованості культури здоров'я школярів, знати їхні індивідуальні особливості; уміє адаптувати систему цілей індивідуальної оздоровчої системи учня на основі особистісного підходу; уміє користуватися сучасними джерелами інформації, аналізувати й адаптувати навчальні програми предметів "Основи здоров'я" і "Фізична культура". *Проективні вміння*: випускник проектує свою педагогічну діяльність, визначає цілі й завдання виховання здорової особистості в умовах сучасної школи на основі відомих зразків; здатний розробляти авторські програми позакласної роботи з формування культури здоров'я школярів; може використовувати проблемні ситуації, що виникають, з метою духовно-морального виховання учнів, формувати позитивне ставлення школярів до збереження й зміцнення здоров'я у всіх його аспектах. *Конструктивні вміння*: студент уміє використовувати ефективні форми й методи організації навчально-педагогічного процесу, що сприяють духовному, психічному й фізичному розвитку школярів; здатний підбирати й адаптувати необхідний ма-

теріал для вирішення поставлених завдань з навчальних предметів “Основи здоров’я” і “Фізична культура”; конструює зміст спільної роботи школи й батьків з виховання здорових учнів на основі адаптації відомого досвіду. Випускник використовує комплекс методів комунікативної взаємодії, уміє адаптувати їх до конкретних умов і ситуацій; здатний створювати сприятливий психологічний клімат, знаходити взаєморозуміння з учнями, включати їх у спільну діяльність з питань збереження здоров’я; уміє вирішувати конфліктні ситуації, спираючись на відомий досвід; уміє надати допомогу учням у вирішенні їх психоемоційних конфліктів. *Організаційні вміння:* студент уміє організовувати на практиці різні оздоровчі заходи, власну діяльність і діяльність учнів на заняттях, спираючись на адаптований відомий досвід; формувати актив школи щодо організації процесу формування культури здоров’я учнів; здатний обладнати кабінет “Оздоровчої освіти”, організувати науково-дослідну й методичну роботу з питань формування культури здоров’я школярів за методичними рекомендаціями; уміє організувати учнів на самостійні заняття фізичними вправами з використанням оздоровчих технологій, спрямованих на всі аспекти здоров’я. *Контрольно-оцінні вміння:* студент досить вільно володіє методами контролю й діагностики з питань формування, збереження й зміцнення здоров’я школярів; може адаптувати відомі методики визначення рівня сформованості культури здоров’я всіх суб’єктів педагогічної взаємодії; може інтерпретувати результати контрольно-оцінної діяльності.

Характеристика *адаптивного рівня* готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування оздоровчої освіти школярів за науково-теоретичним та практичним компонентом. *Науково-теоретичний компонент:* студент має загальне уявлення про сутність культури здоров’я та її значення для особистості; володіє історичними відомостями про виникнення, профілактику захворювань і перспективи валеологічної освіти школярів; знає зміст і методичні особливості викладання навчальних предметів “Основи здоров’я” і “Фізична культура”; має ґрунтовні знання щодо вибору оздоровчих технологій, що впливають на всі аспекти здоров’я; володіє теоретичними знаннями щодо використання методів валеологічних досліджень; має цілісне уявлення про роль родини й школи у вихованні здорової дитини; знає принципи й особливості складання індивідуальної оздоровчої системи; знає в цілому програмно-нормативні документи, які визначають пріоритети формування здорового підростаючого покоління. *Практичний компонент:* *Інстинктивні вміння:* студент здатний визначати рівень сформованості культури здоров’я школярів, знати їхні індивідуальні особливості; уміє адаптувати систему цілей індивідуальної оздоровчої системи учня на основі особистісного підходу; уміє користуватися сучасними джерелами інформації, аналізувати й адаптувати навчальні програми предметів “Основи здоров’я” і “Фізична культура”. *Проективні вміння:* випускник проектує свою педагогічну діяльність, визначає цілі й завдання виховання здорової особистості в умовах сучасної школи на основі відомих зразків; здатний розробляти авторські програми позакласної роботи з формування культури здоров’я школярів; може використовувати проблемні ситуації, що виникають, з метою духовно-морального виховання учнів, формувати позитивне ставлення школярів до збереження й зміцнення здоров’я у всіх його аспектах. *Конструктивні вміння:* студент уміє використовувати

ефективні форми й методи організації навчально-педагогічного процесу, що сприяють духовному, психічному й фізичному розвитку школярів; здатний підбирати й адаптувати необхідний матеріал для вирішення поставлених завдань з навчальних предметів “Основи здоров’я” і “Фізична культура”; конструє зміст спільної роботи школи й батьків з виховання здорових учнів на основі адаптації відомого досвіду. *Комунікативні вміння:* випускник використовує комплекс методів комунікативної взаємодії, уміє адаптувати їх до конкретних умов і ситуацій; *Контрольно-оцінні вміння:* студент досить вільно володіє методами контролю й діагностики з питань формування, збереження й зміцнення здоров’я школярів; може адаптувати відомі методики визначення рівня сформованості культури здоров’я всіх суб’єктів педагогічної взаємодії; може інтерпретувати результати контрольно-оцінної діяльності.

Характеристика *нормативного рівня* готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров’я школярів за запропонованими критеріями. *Науково-теоретичний компонент:* студент має слабе уявлення про сутність культури здоров’я та її значення; має поверхові знання історичних передумов про виникнення й розвиток валеологічної освіти й виховання; погано орієнтується в змісті й методичних особливостях викладання навчальних предметів “Основи здоров’я” і “Фізична культура”; має недостатні знання про оздоровчі технології, що впливають на всі аспекти здоров’я, а також принципи й особливості побудови індивідуальної оздоровчої системи; слабо володіє основними методами валеологічних досліджень; не віддає належного значення ролі родини й школи у вихованні здорової дитини; має поверхові знання програмно-нормативних документів, що вказують на виховання здорового підростаючого покоління. *Практичний компонент:* *Гностичні вміння:* студент не вміє правильно визначити рівень сформованості культури здоров’я в себе й школярів, не здатний до виявлення індивідуальних особливостей школярів; слабо справляється з наданням допомоги учням у розробці й удосконаленні індивідуальної оздоровчої системи; не вміє користуватися сучасними джерелами інформації, якісно аналізувати й адаптувати навчальні програми. *Проективні вміння:* випускник важко проектує свою педагогічну діяльність, визначає цілі й завдання формування культури здоров’я школярів; погано справляється зі складанням авторської програми позакласної роботи з виховання всебічно розвинутої й здорової особистості; не використовує проблемні ситуації, що виникають, з метою духовно-морального виховання учнів. *Конструктивні вміння:* 1) студент не здатний підбирати ефективні форми й методи організації начально-педагогічного процесу, що сприяють духовному, психічному й фізичному розвитку школярів; 2) погано справляється з плануванням змісту спільної роботи школи й батьків з виховання здорових учнів. *Комунікативні вміння:* випускник не здатний створити сприятливу обстановку в колективі, насилу знаходить взаєморозуміння з учнями; часто провокує конфліктні ситуації зі школярами й не справляється з їхнім розв’язанням. *Організаційні вміння:* студент відчуває труднощі стосовно організації оздоровчих заходів, не здатний підбирати й організувати актив школи з питань збереження здоров’я учнів; слабо орієнтується в питаннях устаткування кабінету “Оздоровчої освіти”, не справляється з організацією на практиці науково-дослідної роботи в контексті формування, збереження й зміцнення здоров’я школярів. *Контрольно-оцінні вміння:*

студент не схильний до самокритики й об'єктивної оцінки своєї педагогічної діяльності з питань формування культури здоров'я школярів.

Дослідження російських учених Н. Зволінської і В. Маслова в плані оновлення кваліфікаційної характеристики фахівця з фізичної культури й спорту дозволили нам виділити в структурі професійної діяльності майбутніх учителів фізичного виховання, також контрольньо-оцінні вміння. Необхідність виділення цього виду вмінь обумовлено змінами, що відбулися за останні півтора десятиліття в суспільстві, освіті, культурі, а також новими орієнтаціями в галузі фізичної культури й спорту.

На наш погляд, здатність до об'єктивної самооцінки, самоаналізу й уміння вести самоспостереження — це ті важливі професійні риси особистості вчителя фізичної культури, що вимагають свого формування ще в стінах вищого навчального закладу. Учитель, який володіє рефлексивними вміннями, здатний визначати й оцінювати рівень сформованості особистої культури здоров'я й оздоровчої освіти школярів, вивчати й контролювати емоційний стан всіх суб'єктів взаємодії, оцінювати результативність форм, методів і оздоровчих технологій, що використовуються в навчально-виховному процесі.

Визначення критеріїв і рівнів професійної готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів дає можливість наблизитися до здійснення аналізу професійної підготовки студентів фізичного виховання щодо виконання завдань оздоровчої спрямованості в середніх загальноосвітніх навчальних закладах, а також обґрунтування комплексу педагогічних умов оптимізації навчально-виховного процесу.

Висновки: Установлено, що учитель фізичного виховання повинен володіти сучасними технологіями контрольньо-оцінної діяльності навчального процесу, у т. ч. вміннями критично оцінювати результати власної педагогічної діяльності. Це особливо важливо за умови формування оздоровчої освіти школярів, оскільки враховуючи все різноманіття оздоровчих технологій та їх суто індивідуальний вплив, кожному вчителю необхідно постійно пам'ятати, що відсутність пильного контролю за своєю педагогічною діяльністю у питаннях виховання здорових учнів, може не тільки не сприяти позитивному результату, але й задати шкоди здоров'ю школярів.

Розроблені технологічні критерії науково-теоретичного та практичного компонентів: креативний, адаптивний та нормативний рівні професійної готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання. Визначено, що розвинені комунікативні вміння відіграють особливу роль у формуванні оздоровчої освіти школярів через установлення емоційного контакту з учнями різних вікових груп, дозволяють проникнути у внутрішній світ дитини, визначити стан її духовного й психічного настрою й у такий спосіб оптимально підібрати форми й методи впливу на її мотиваційну сферу.

Виявлено, що здатність до об'єктивної самооцінки, самоаналізу й уміння вести самоспостереження — це ті важливі професійні риси особистості вчителя фізичної культури, що вимагають свого формування ще в стінах вищого навчального закладу. Учитель, який володіє рефлексивними вміннями, здатний визначати й оцінювати рівень сформованості особистої культури здоров'я й оздоровчої освіти школярів, вивчати й контролювати емоційний стан всіх суб'єктів взаємодії, оцінювати результативність форм, методів і оздоровчих технологій.

Сформованість у майбутніх учителів фізичного виховання виокремлених вище змін здійснення педагогічної діяльності й інтегрованих науково-теоретичних знань визначає їхню технологічну готовність до формування у школярів високого рівня оздоровчої освіти.

Список використаних літературних джерел

1. Афонін В., Сениця А. Теорія і практика професійної підготовки студентів інститутів фізичного виховання (ІФК) як педагогічна проблема // Молода спортивна наука України: Зб. наук. пр. з галузі фізичної культури та спорту. — Вип. 8: У 4 т. — Л.: НВФ “Українські технології”, 2004. — Т. 4. — С. 7-10.

2. Бородин Ю.А., Добровольский В.Б. Современные проблемы физической культуры в формировании здоровья нации // Физ. воспитание студ. творч. спец. — 2002. — № 6. — С. 43-56.

3. Вайнер Э.Н., Пенченко М.М. Роль и содержание работы учителя в формировании и обеспечении здоровья школьников // Валеология. — 2002. — № 2. — С. 21-24.

4. Горашук В.П. Формирование культуры здоровья школьников (теория и практика). — Луганск: Альма-матер, 2003. — 376 с.

5. Зволинская Н.Н., Маслов В.И. Путь к идеалу высшего физкультурного образования // Теория и практика физической культуры. — 1994. — № 3-4. — С. 2-8.

6. Иванова Л.І. Фізкультурно-оздоровча спрямованість підготовки майбутніх учителів фізичної культури // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — Харків, ХДАДМ (ХХП). — 2006. — №4. — С. 57-58.

7. Кузьмина Н.В. Методы системного педагогического исследования. — Л.: ЛГУ, 1999. — 172 с.

8. Лесгафт П.Ф. Избранные педагогические сочинения / Сост. И. Н. Решетень. — М.: Педагогика, 1988. — 400 с.

9. Сытин Г.Н. Животворящая сила. Помоги себе сам. — М.: Энергоатомиздат, 1990. — 416 с.

10. Сущенко Л.П. Про професійне самовизначення майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. / Редкол.: Т.І.Сущенко (відп. ред.). — Київ-Запоріжжя. — 2004. — Вип. 31. — С. 383-389.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОГО ЕТИКЕТУ В МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ В АНГЛОМОВНОМУ ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ

УДК: 378.147.34

Оgrenič M.A.

Стаття присвячена проблемі формування мовленнєвого етикету в майбутніх економістів в англomовному діловому спілкуванні. У статті представлені педагогічні умови, критерії та показники рівнів сформованості мовленнєвого етикету в майбутніх економістів; запропонована система вправ та експериментальна модель формування мовленнєвого етикету в майбутніх економістів в англomовному діловому спілкуванні; надані результати експериментального навчання.